

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

**Javaslat a
„Kisszékelyi Barátok tava és környéke”
[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez**

Készítette:
K. Németh András, Dr. Horváth András, Kováts László
Kisszékelyi Kulturális Egyesület

.....

Kisszékely, 2014. december 29.

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:
Kisszékelyi Kulturális Egyesület, 7082 Kisszékely, Szabadság u. 409.
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: Dr. Horváth András
Levelezési cím: 7082 Kisszékely, Szabadság u. 125.
Telefonszám: 06-30-432-8244
E-mail cím: horvath.andras@okologia.mta.hu

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése
Kisszékelyi Barátok tava és környéke
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása
 agrár- és élelmiszergazdaság egészség és életmód épített környezet
 ipari és műszaki megoldások kulturális örökség sport
 természeti környezet turizmus és vendéglátás
3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye
Kisszékely: Barátok tava és környéke
4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik
 települési tájegységi megyei külhoni magyarság
5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Kisszékely északi szélén található a **Barátok tava** nevű népszerű horgásztó (1.1. melléklet). Keletkezését a helyi hagyomány szerzetesekkel hozza kapcsolatba. A tó két ága közti, északnyugat-délkelet irányú félsziget minden történelmi korban kiváló adottságot biztosított a védett vízparton előszeretettel megtelepedő embernek, a szekszárdi múzeum munkatársai itt **neolitikus, rézkori, római és középkori település** nyomait is megtalálták (1.2. melléklet). A tó mellett fekvő **középkori lelőhely** az írott forrásokban 1335 és 1580 között említett, a korábbi kutatás által pontosabban nem azonosított fekvésű **Temerkény** faluval feleltethető meg. A faluban a néhány kilométerre fekvő Simontornya **domonkos rendi kolostorának** 1518-ban két halastava is volt, a szerzetesek bizonyára az itteni halastavakból is biztosították táplálékukat böjt idején. Ennek az adatnak a fényében érthető a tó máig élő, **kétségtelenül középkori elnevezése** (a másik tó talán a mai **Csádés-tóval** azonosítható).

A Barátok tava környezetében más, **középkori eredetű tájelemek** is kimutathatók, amelyek még indokoltabbá teszik a tó és környezete megyei szintű értéként történő kezelését. A tótól nyugatra, az erdőben található **Barátok pincéje** vagy **Barátok barlangja** – amelyből ma már csak a bejárat beszakadt helye látszik – valószínűleg szintén középkori eredetű (1.3. melléklet).

A tótól északra fekvő, a középkori falunak helyet adó dülő neve a 19. század közepén készült kataszteri térkép szerint **Szoros**, amelynek egyik jelentése 'szűk, meredek falú völgy,

út', és bizonyára a Barátok tava déli gátján keresztül vezető, erősen bevágódott, *régi mélyútról* kapta a nevét (1.4. melléklet). A mélyút észak felé a *Kisszékelyi-erdő* mentén ma is használt, részben bizonyára szintén középkori nyomvonalon futó dűlőútként a középkori *Szentpéter* faluhoz vezetett, dél felé pedig – a középkorban birtokosáról, a pécsi püspökről *Püspökszékelynek* nevezett – Nagyszékelybe tartott.

A Barátok tava a rajta keresztül folyó *Kisszékelyi-patak* elrekesztésével jött létre. A gáton halad keresztül a középkori eredetű út. A felduzzasztott víz szélén ma *fehér fűz* és *rekettyefűz* alkot sávot (1.5. melléklet), amelyhez a tó sekélyebb északi partja mentén *nádas mocsarak* és *magassásos rétek* csatlakoznak. A tó délnyugati szegélye mentén szép, fajgazdag *gyertyános-tölgyes* erdő húzódik. A különböző élőhelyek *természetes* vagy *természetközeli állapotúak*, őrzik a patak menti egykori vegetáció számos jellegzetes fajtát. A vadregényes tó és az azt körülölelő *változatos növényzet* hangulatos tájképet teremt (1.6. melléklet).

A sokféle élőhelynek köszönhetően *gazdag a tó és környékének állatvilága*. Az erdőben megtaláljuk az *erdei békát*, és a *barna ásóbékát*. Mindkét faj az erdő nedves avarjában él, csak szaporodáskor keresik fel a kisebb vizeket. A patak mentén előfordul a *vöröshasú unka* és a *zöld levelibéka*, a tó környékén pedig *tavi béka*, *kis tavi béka* és *kecskebéka* él. A Kisszékelyi-árok mentén a nádas mardara a *cserregő-* és a *foltos nádiposzáta*, illetve a *nádi rigó*. A nádiposzátaéhoz hasonló alkatú madarak a tücsökmadarak. A nádasban a *nádi-*, a bokros, füzes élőhelyen a *berki-*, míg a nedves kaszálókon a *régi tücsökmadár* költ. A dombok közötti halastavon költ a *tőkés réce* és a *szárcsa*. A vízén szabadon úszó fészket rak a *kis-* és a *búbos vöcsök*. A nádban *törpe gém*, a töltésoldalban *barázdabillegető* és *cigánycsuk* költ. Rendszeres látogató a *nagy kócsag* és a *szürke gém* is. A Kisszékelyi-patak mentén és a tó körül télen a fokozottan védett *vidra* is rendszeresen megjelenik.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Igazolhatóan *középkori eredetű*, máig létező halastó országosan is kevés van. Bár a tájrégészeti kutatások főként elpusztult kolostorok közelében számos esetben mutattak ki *halastógátakat*, ezek csak a legkritább esetben vannak használatban napjainkig. Tolna megyében elpusztult középkori halastógátára is mindössze egyetlen adatunk van (Gyulaj, Túri-erdő) a Barátok taván kívül (erre részletesen: Vizek és vízgazdálkodás a középkori Tolna megyében. II. Halászat. WMMÉ 36 (2014) megjelenés előtt).

A Barátok tava és az azt körülvevő hangulatos tájrészlet *változatos növényvilága* és *gazdag állatvilága* miatt is figyelmet érdemel. Az itt előforduló vízi, mocsári és erdei életközösségek az egykori *természetes élővilág őrzői*. A terület számos *védett állatfaj* élőhelye.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

K. Németh András 2013: Barátok tava. Tájrégészeti és történeti adatok egy helynév eredetéhez. – Archaeológiai Értesítő 138.: 367-374.

K. Németh András 2013: Fejezetek Kisszékely határának középkori történetéből. – In: A kisszékelyi táj varázsa (szerk.: Horváth A.) Kisszékelyi Kulturális Egyesület, Kisszékely. pp. 38-41.

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

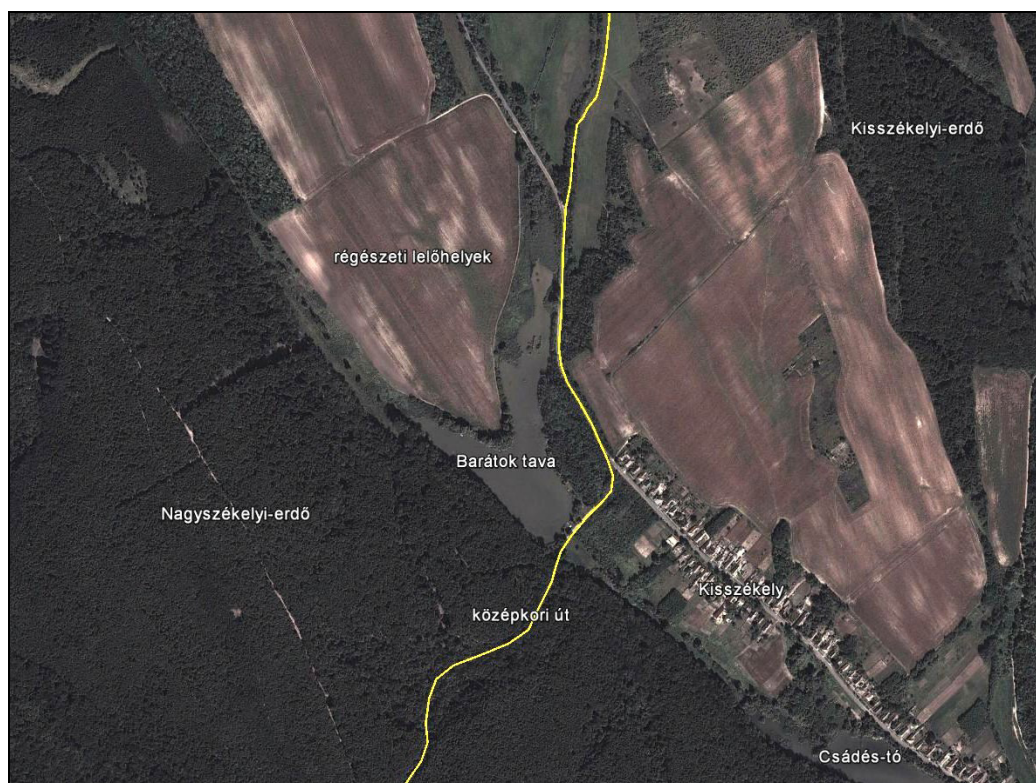
<http://www.kke-kisszekely.hu/kisszekely-termeszeti-oroksege-3-resz/>

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

- 1.1. A Barátok tava ma hangulatos horgásztó, melyet a középkorban a domonkos rendi szerzetesek alakítottak ki a Kisszékelyi-patak vizének felduzzasztásával.

- 1.2. A Barátok tava és környékének légifotója. Sárga vonal jelzi a középkori eredetű utat.

1.3. A Barátok pincéjének ma már csak beszakadt bejárata látszik.

1.4. Mélyút szakasz a Barátok tava mellett elhaladó középkori út mentén. Az út a középkori (később elpusztult) Szentpéter egyházas falut és Püspökszékelyt (a mai Nagyszékelyt) kötötte össze, miközben elhaladt a mára szintén eltűnt Temerkény nevű település mellett.

1.5. Fűzes sáv a Barátok tava partja mentén.

1.6. A Barátok tavát övező változatos élőhelyek természetes vagy természetközeli állapotúak.

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Nyilatkozat

Alulírott Dr. Horváth András (lakcím: 7082 Kiszékely, Szabadság u. 125.) nyilatkozom, hogy a Kiszékelyi Kulturális Egyesület számára átadott saját készítésű fényképek felhasználásához hozzájárulok.

Kiszékely, 2014. december 29.

.....
Dr. Horváth András